

CONCEPȚIE ȘI FORMĂ LA ROMUL LADEA

DE
ANA MARTIN

În analiza nemijlocită a operei unui artist trebuie studiat modul în care este rezolvată dichotomia: concepție și formă. Dincolo de realizările stilistice, de conținutul sau varietatea operei artistului, există o condiționare exprimată teoretic și care se înscrie în sfera noțiunii de ideologie culturală și artistică, în crezul artistic și platforma teoretică a unei activități cultural-artistice.

Locul pe care-l ocupă concepția artistică este același pe care îl au premisele obiective și subiective în apariția și dezvoltarea unui fenomen.

Studiul concepției este în același timp: acela al opțiunilor artistice, al simțului etico-estetic individual și nemijlocit cel social, este reflectarea în planul conștiinței individuale, a unor necesități obiective a unor motivații conferite de ambianța socio-istorică respectivă și deci, în ultimă instanță, este expresia responsabilității, a angajării, a apartenenței la colectivitate.

După modul în care concepția artistică se înscrie în materializarea unor astfel de deziderate se pot depista valorile create de artist, contribuțiile lui la îmbogățirea diagramei axiologice, se poate descifra actualitatea operei sale.

Concepția unui artist poate oferi repere importante în bogăția și varietatea creației, poate oferi sesizarea liniilor evolutive ale operei în ansamblul ei. Aceasta, cu atât mai mult cu cât însăși concepția sau viziunea artistică este o disciplină științifică necesară: „Știința viziunii artistice a fost nevoită așadar să fie un ansamblu de generalizări deduse”.¹

Viziunea este deci un sistem de concepție, un moment analitic² al cercetării, un instrument de investigație.

¹ L., Venturi, *Istoria criticii de artă*, Edit. Univers, București, 1968, p. 307.

² *Ibidem*.

Relația concepție-formă, comportă în consistența ei o legătură dialectică, ca de la idee la realitate, mai precis ca de la idee la expresia ei, pentru că ideile nu există despărțite de limbă.³ Această idee își găsește o interpretare justă la Romul Ladea. El a consimțit întotdeauna acest „nexus” între concepție, viziune, conținuturi și idei pe de o parte forme pe de altă parte. La el stilul decurge organic și necesar din felul de a înțelege și resimți anumite aspecte ale vieții, nu este ceva adăugat, exterior. „Nu forma determină simțirea, ci simțirea hotărăște și delimitează forma”⁴, spunea Romul Ladea.

La el, raportul concepție-formă, capătă un alter ego, acela dintre sensibilitate și inteligență. Sensibilitatea avînd valențele unui conținut se materializează după tiparele judecății, a rațiunii creatoare, astfel încît expresia, forma, se confundă cu judecata materializate, concretizată sau, după propriile cuvinte ale artistului: „Judecata fiind mijlocul obiectiv de a comunica un conținut”⁵. Inteligența, fiind în acest caz, rațiunea măsurii, adecvatului în expresie.

Meritul său este tocmai de a vedea importanța ambelor laturi ale acestui raport și în același timp reciprocitatea determinărilor, voind întotdeauna ca într-una să se vadă cealaltă și viceversa.

De aceea, orice nou experiment stilistic, fără să determine o etapă diferită, să determine diviziuni și subdiviziuni în opera artistului, a fost o confruntare cu materialul ideatic exprimat, o confruntare cu imperativul expresivității pe care l-a urmărit atît de consecvent în opera sa.

Concepția lui Ladea, ca o sistematizare în lumea ideilor, sentimentelor, cunoașterii în general, a găsit mijlocul de a se materializa într-o logică a formelor.

Mergînd pe linia apropierii legilor plasticului de cele naturale, Ladea arăta: „În natură nu există nimic fără formă. Materia se prezintă sub o anumită înfățișare dictată de legi complicate dar întîmplătoare, arta și fiecare artist, trebuie să-și creeze legi cu ajutorul cărora să-și figureze forme proprii, neîntîmplătoare. Ordinea, măsura, forma, iată, în trepte, atributele pe care trebuie să și le însușească orice creator, fără de ele e imposibil să realizezi o adevărată operă de artă”⁶.

Prin aceasta, Ladea conferă mimessis-ului antic, valențe noi, transpunîndu-l în planul discernămîntului, al selecției creatoare, al unor precepte bine înțelese. El vede astfel, calea, mijlocul de trecere de la materie la formă, de la impresie la expresie.

³ K. Marx, Fr. Engels, *Despre artă și literatură*, Edit. pentru literatură politică, București, 1953, p. 181.

⁴ C., Stoicănescu, *Romul Ladea un mare sculptor autohton*, în „*Analele Banatului*”, Timișoara, an IV, nr. 1, din ianuarie 1931; Cf. *Documente și scrisori despre Romul Ladea* (Scrisoarea din 3 februarie, 1962, către Emil Botiș), în colecția familiei Ladea, București.

⁵ *Ibidem*.

⁶ N., Crișan, *Romul Ladea*, Editura Meridiane, București, 1968, p. 10.

Studierea concepției, prin prisma faptului că autorul și-o propune operă de artă, permite observarea faptului că autorul transpune omul supus actului artistic, substituindu-i individualitatea valorilor, sentimentelor și atitudinilor umane ridicate la nivel de simbol, îl reduce la două atitudini: una eroică și a doua meditativă, contemplativă.

Aceste atitudini trebuie exprimate în arta realistă, larg înțeleasă și receptată: „Cît mai mulți oameni trebuie să se bucure de opera de artă... Pierzîndu-și democratismul o artă își pierde și orice posibilitate de control,, de confruntare sau raportare la ceva ce s-a cerut neapărat exprimat.⁷

Modul de experiență al unei asemenea arte nu poate fi decît frumusețea. Acestui atribut al expresiei, Ladea îi determină valențe duble: una care rezultă din caracterul democratic al artei, din accepția ei universală și anume, o „frumusețe universală” și o a doua fiind legată de expresivitate, căci, spunea Ladea: „ceea ce încerc să realizez este portretul expresiv, vreau să prezint în portretele mele, viața acestui om contemporan într-o formă frumoasă”.⁸

În virtutea acestor predispoziții, forma urmează de-a lungul întregii creații a lui Ladea, definiții variate. Astfel, recurgînd la mijloacele cioplitorului anonim, ajunge să organizeze formele prin muchii incisive, născute din intersecția planurilor mari ce tind spre arhitectural în organizarea lor.

Aceste forme venite în potențarea expresiei se caracterizează prin statism, prin liniștea desfășurării lor.

Originalitatea lui Romul Ladea constă și-n faptul că a știut să împace consecuția unor planuri ample cu armonia și echilibrul arhitectural, realizînd, în același timp o concentrare a exprimării, în detrimentul descriptivului. Îmbinarea dintre expresiv și armonic fiind o trăsătură esențială a artei sale.

O altă definiție pe care Romul Ladea o dă formei este aceea în care uzează nu de planurile delimitate frust, cioplite în adîncime, ci de curbe și contracurbe sau de volumele perfect rotunjite, de suprafața sculptată renescentist.

Întotdeauna este necesar să vedem că împrumutarea unei expresii plastice ține în mare măsură nu atît de un salt stilistic, de o nouă optică interpretativă, de sine stătătoare, ci permanent corelată cu fondul, cu bagajul ideatic exprimat. De altfel, Romul Ladea a fost preocupat în mod deosebit de fondul artei și al omului. Gama variată de motive s-a impus expresiei adecvate, deci tot atît de diferite, alături de mutațiile survenite în maturizarea sa artistică atît sub raportul conținutului cît și sub acela al mijloacelor de realizare artistică.

⁷ *Ibidem*, p. 8.

⁸ Al., Căprariu, *Instantaneu cu sculptorul Romul Ladea*, în „*Tribuna*”, Cluj, an, VII, nr. 25 (333), din 20 Iunie, 1963.

Motivul eroic, fondul teluric al figurilor din lumea legendelor cer o expresie robustă, pe cînd reprezentările ce întruchipează gingășie, candoare sînt manifestate prin forme modelate în stilul echilibrului clasic. Tot așa, acolo unde încearcă să generalizeze, să exprime tipicul, simbolul (Maternitate, Adolescență, Tinerețe), sculptorul manifestă „mai puțină atenție la nas, la gură, la ochi și mai multă năzuință spre întreg”⁹, sau în redarea individului urmărește fidelitatea portreteistică, dar totuși, prin formă realizează, acum, mai mult omul spiritualizat decît cel individualizat.

Fiecare din portretele sale sînt surprinse într-o ipostază psihologică. Este vorba de un sentiment ce își impune amprenta decurgînd din interiorizarea sentimentelor umane și nu introdus nedeterminat. Tocmai de aceea la Romul Ladea ca și în cazul altor artiști plastici, forma nu este o expresie artificială, sterilă, contrar scopului propus.

Aceeași pledoarie pentru varietatea formei este abordată de Romul Ladea și atunci cînd discută raportul material-formă, văzînd necesitatea condiționării formei și de materialul în care se lucrează: „Orice sculptură trecută în material își capătă formă definitivă. Toate materialele sînt frumoase. Pentru fiecare material se tratează forma altfel.”¹⁰

Un adevărat corolar al concepției și crezului său artistic îl constituie atitudinea sa față de lumea înconjurătoare, față de elementele constitutive ale ei și în ultimă instanță față de angajarea în contemporaneitate. Ladea, a sintetizat aceste deziderate: „Principalul este să știi să observi și să-ți apropii lucrurile vieții.”¹¹ Orice creator trebuie să se găsească într-o relație organică cu ambianța socială, să se confunde cu ea, să se aple într-o relație empatică, de asimilare în vederea unei obiectivări în opera de artă.

Acest mesaj adresat de artist, constituie deci conținutul unei stări estetice a creatorului, a unei atitudini estetice care exclude artificialul, exteriorul inoportunitizat, pentru că numai o cunoaștere și apropiere sinceră de lumea din jur constituie în ultimă instanță și izvorul realismului și expresivității operei de artă.

Acest deziderat al concepției lui Ladea devine astfel un impuls estetic rimbaudian acela al tăcerii depline, prin confundarea conform concepției artistului cu tot ceea ce înseamnă izvorul artei, astfel încît este exclusă exersarea formală, ciștigîndu-se în ultimă instanță fidelitatea sentimentului, garanția receptării depline a operei: „Am realizat o formă liniștită, clară, sugestivă. De la primul moment să știi ce reprezintă opera respectivă. Cel puțin așa am dorit.”¹²

⁹ Documente și scrisori despre Romul Ladea (Scrisoarea din 30 aprilie, 1925, către Emil Botiș, în colecția familiei Ladea, București.

¹⁰ G., C., Bogdan, *Scrisori de la Romul Ladea, în Studii de limbă, literatură și folclor*, vol. II, Reșița, 1971, p. 280.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.